

Zuivel goed op weg met duurzaamheid

Nog een flinke slag te maken

De Duurzame Zuivelketen wil Nederland koploper maken op het gebied van duurzaamheid. Om dit te bereiken, zijn doelen geformuleerd op uiteenlopende thema's. Op basis van gegevens uit 2011 is een nulmeting uitgevoerd, welke inzicht geeft in waar de sector staat en welke uitdagingen er nog liggen.

Gerben Doornewaard, Joan Reijs en Alfons Beldman
LEI Wageningen UR

De Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) en LTO Nederland werken samen in de Duurzame Zuivelketen en richten zich hierbij op het bereiken van toekomstig draagvlak in markt en maatschappij. Via de Duurzame Zuivelketen streven zuivelverwerkers en melkveehouders er samen naar om de Nederlandse zuivelsector wereldwijd koploper te maken op het gebied van duurzaamheid. Om deze ambitie waar te kunnen maken, heeft de Duurzame Zuivelketen concrete doelen geformuleerd. Individuele zuivelverwerkers hebben de vrijheid om zelf een passende aanpak (activiteiten, maatregelen, stimulansen) te kiezen om de eigen bedrijfsprestatie en die van hun melkveehouders te laten bewegen in de richting van de doelen.

Sectorrapportage

De Duurzame Zuivelketen wil jaarlijks inzicht in de mate waarin de door haar vastgestelde doelen gerealiseerd worden. In 2012 heeft LEI Wageningen

UR hiertoe op basis van informatie uit het Bedrijven Informatienet (BIN) een representatieve steekproef bestaande uit voor de melkveehouderij-sector ongeveer 300 bedrijven, een sectorrapportage opgesteld. Deze rapportage heeft betrekking op het jaar 2011 en betreft een nulmeting op de doelen van de Duurzame Zuivelketen. In het vervolg van dit artikel komen resultaten uit dit onderzoek aan de orde. Eind dit jaar zal de volgende versie van de sectorrapportage verschijnen, betrekking hebbende op het jaar 2012. Op basis van de nulmeting zal de Duurzame Zuivelketen met de eigen achterban de voortgang in duurzaamheidsprestaties van melkveehouderij en zuivelverwerkers evalueren en de doelen herijken, verduidelijken en/of aanscherpen. Daarnaast heeft de sectorrapportage als doel om transparant te rapporteren naar bijvoorbeeld maatschappelijke organisaties. Naast deze kwantitatieve monitoring besteedt de Duurzame Zuivelketen ook aandacht aan het verduurzamingsproces, met name als het gaat om het veranderingsproces bij de melkveehouder en de rol van erfbetreiders hierbij.

Thema's, doelen en indicatoren

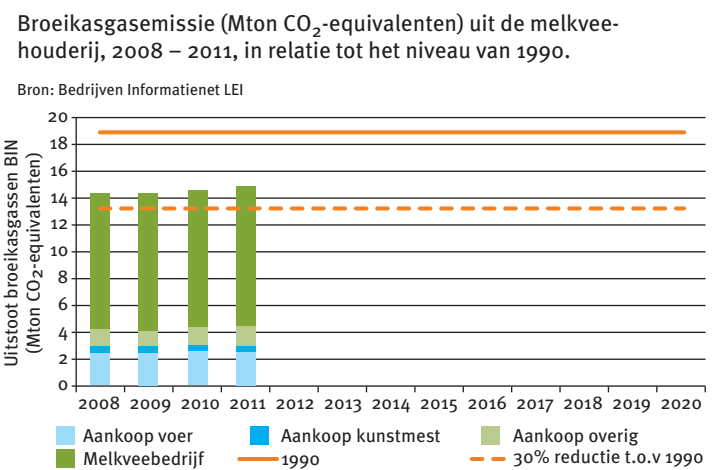
De Duurzame Zuivelketen heeft vier duurzaamheidsthema's benoemd, te weten Klimaat & Energie, Diergezondheid & Dierenwelzijn, Weidegang en Biodiversiteit & Milieu, die in de meeste gevallen weer bestaat uit een aantal subthema's. In 2011 zijn op subthema-niveaudoelen vastgesteld door de Duurzame Zuivelketen. Voor een deel zijn deze doelen gebaseerd op reeds bestaande convenanten, zoals het convenant Schone en Zuinige agrosectoren en het convenant Antibioticaresistentie Dierhouderij. Tevens zijn indicatoren vastgesteld op basis waarvan de realisatie van doelen in beeld gebracht kan worden. In tabel 1 staat een compleet overzicht van de thema's, subthema's, doelen en indicatoren weergegeven.

Thema's: Energie, antibiotica, levensduur, stallen, veevoer, biodiversiteit

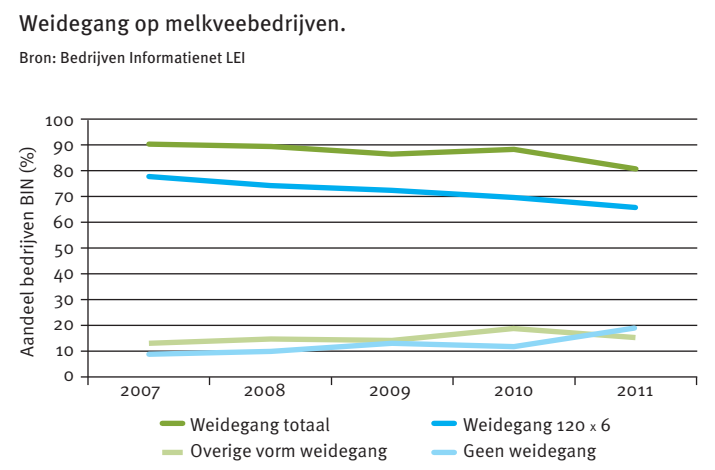
- **Verbeteren energie-efficiency** – De nagestreefde jaarlijkse 2% verbetering in energie-efficiency in de zuivelketen is in 2006-2011 nog niet gerealiseerd. Het energiegebruik per kg melk in de melkveehouderij is gelijk gebleven.
- **Duurzame energie**
  - In 2020 wordt een duurzaam energiegebruik van 20% nagestreefd: in 2011 was dit 8%.
  - In 2020 wordt een energieneutrale zuivelketen nagestreefd. Door energieproductie via windmolens en vergistingsinstallaties op melkveebedrijven werd in 2011 al een aanzienlijk deel van de in de zuivelketen benodigde energie geproduceerd.
- **Antibioticaresistentie** – Het antibioticagebruik in de melkveehouderij was in de periode 2004-2011 vrij stabiel en laag in vergelijking met andere sectoren. Het gebruik aan kritische middelen (meest recent ontwikkelde antibiotica die levensreddend kunnen zijn in de humane geneeskunde) was in 2011 relatief hoog. Inmiddels is uit recent onderzoek gebleken dat in 2012 forse dalingen zijn gerealiseerd. Doordat gegevens over 1999 ontbreken, is het geformuleerde doel voor de melkveehouderij niet exact te kwantificeren.
- **Levensduur** – Op dit thema is (nog) geen kwantitatief doel vastgesteld. De gemiddelde levensduur van Nederlandse melkkoeien lag in 2011 op 5 jaar en 9 maanden.
- **Duurzame stallen** – Het doel is dat in 2015 alle nieuw te bouwen stallen integraal duurzaam zijn. Er vindt nog een discussie plaats over de definitie van duurzame stallen. De realisatie (2,9% in 2012) van integraal duurzame stallen volgens de huidige definitie blijft achter bij de doelstelling (5% in 2011).
- **Duurzaam veevoer** – In 2011 werd voor 13% van de verbruikte soja geïnvesteerd in duurzaamheidscertificaten: in 2015 wordt 100% nagestreefd. Hierover zijn afspraken gemaakt in de Stichting Ketentransitie Duurzame Soja. Voor palmpitschilfers wordt ook 100% nagestreefd, maar zijn nog geen duidelijke afspraken gemaakt. Wel loopt de zuivel voorop in het gebruik van duurzame palmolie.
- **Biodiversiteit** – Op dit thema is geen kwantitatief doel vastgesteld. In 2011 was de helft van de melkveehouders op een of andere manier betrokken bij natuurbeheer, hetzij via een lidmaatschap van een Agrarische Natuurvereniging (31%), hetzij via het toepassen van een vorm van natuurbeheer op het bedrijf (45%).

Figuur 1

Figuur 2

Tabel 1

Thema's, subthema's, doelen en indicatoren van de Duurzame Zuivelketen. Bron: www.duurzamezuivelketen.nl/content/doelen

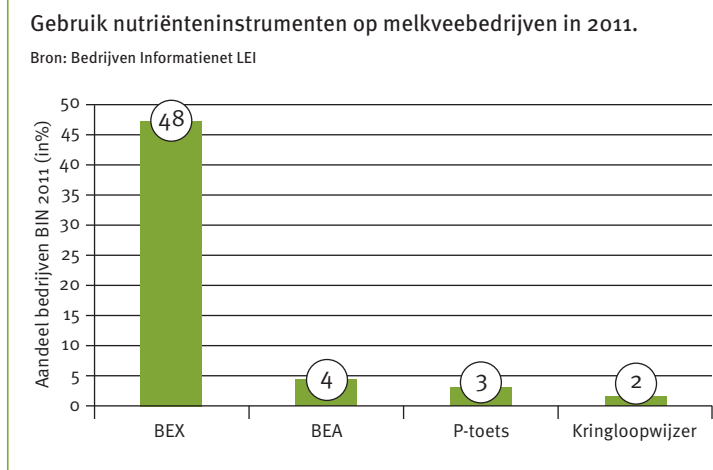
Thema	Subthema	Doel	Indicator
Klimaat en Energie	Verminderen broeikasgassen	30% reductie van broeikasgassen in 2020 ten opzichte van 1990, inclusief klimaatneutrale groei	Uitstoot broeikasgassen melkveehouderij in Mton CO ₂ -equivalenten
	Verbeteren energie-efficiency	1) 2% energie-efficiency per jaar (1,5% fabrieken en 0,5% keten) en in totaal 30% energie-efficiency in de periode 2005-2020 2) 2% energiebesparing per jaar bij veehouders	1) Energie-efficiency gehele zuivelketen in kJ per kg melk 2) Energieverbruik melkveehouderij in PJ
	Duurzame energie	1) 20% duurzame energie in 2020 2) Energie-neutrale Zuivelketen in 2020	Voor gehele zuivelketen (melkveehouderij, RMO, verwerking): 1) Gebruik duurzame energie in PJ 2) Productie duurzame energie in PJ
Diergezondheid en Dierenwelzijn	Verminderen Antibioticaresistentie	Vermindering antibioticaresistentie, in 2013 antibioticagebruik terug naar niveau 1999	Antibioticagebruik in dierdagdosering per dierjaar
	Verlengen levensduur	Verlengen gemiddelde levensduur koeien, met name door het sterk terugdringen van mastitis en klauwproblemen	Gemiddelde leeftijd van melkkoeien bij afvoer in jaren
	Duurzame stallen	In 2011 5% van de stallen integraal duurzaam. In 2015 alle nieuw te bouwen stallen integraal duurzaam	Aandeel duurzame stallen in %. Nog geen goede definitie beschikbaar voor 'integraal duurzame stal'
Weidegang	Weidegang	Behoud huidig niveau van weidegang	Aandeel bedrijven waar melkkoeien minimaal 120 dagen per jaar en minimaal 6 uur per dag weidegang krijgen in %. Aandeel bedrijven waar een overige vorm van weidegang wordt toegepast in %.
Biodiversiteit en Milieu	Duurzaam veevoer	100% gebruik van RTRS (<i>Round Table on Responsible Soy</i>) gecertificeerde duurzame soja en duurzame palmpitschilfers in 2015	Aandeel gebruik gecertificeerde duurzame soja in % Aandeel gebruik duurzame palmpitschilfers in %
	Verminderen fosfaat-volume en ammoniakemissie	Acties en maatregelen die direct en indirect het fosfaatvolume en de ammoniakemissie beïnvloeden	Aandeel melkveebedrijven dat gebruik maakt van nutriënteninstrumenten in %
	Verbeteren biodiversiteit	Verbetering biodiversiteit	Aandeel melkveebedrijven dat lid is van Agrarische Natuurvereniging en/of een vorm van natuurbeheer toepast in %

Broeikasgasemissie, resultaten

Het door de Duurzame Zuivelketen vastgestelde doel van 30% reductie van broeikasgassen in 2020 ten opzichte van 1990 heeft betrekking op

de totale emissie vanuit de melkveehouderij. In het covenant Schoon & Zuinig wordt een referentieniveau van 18,8 Mton CO₂-equivalenten vastgesteld. Een 30 procent reductie in 2020 ten

Figuur 3

MEER WERK VAN WEIDEGANG

73 procent van de bedrijven weidt minimaal 120 dagen en 6 uur per dag.

Foto: GR

van de wettelijk forfaits. Het BEX-gebruik in 2011 op basis van BIN komt qua orde van grootte aardig overeen met informatie uit de Gecombineerde Opgave 2011. In 2011 is hierin gevraagd of ondernemers van plan waren om BEX te gaan gebruiken behoeve van de verantwoording van de mestproductie in 2011, waarbij 43% van de melkveehouders die vraag met 'ja' heeft beantwoord. Het gebruik van de mineralentools Bedrijfsspecifieke Ammoniakemissie (BEA, 4%), de P-toets (3%) en de Kringloopwijzer (2%) ligt veel lager. Deze tools zijn ook pas voor het eerst in 2011 op praktijkbedrijven te gebruiken geweest, deels nog als prototypeversies.

opzichte van de 18,8 Mton, betekent een doelstelling van 13,2 Mton CO₂-equivalenten in 2020. Bij broeikasgasemissie vanuit de melkveehouderij gaat het om:

- 1) methaanemissie uit pens, darmfermentatie en mest,
- 2) lachgasemissie uit mest en uit de bodem en
- 3) CO₂-emissie uit aangekochte producten (zoals voer, kunstmest en brandstoffen/elektriciteit) en loonwerk.

De totale emissie wordt uitgedrukt in kg CO₂-equivalenten, waarbij een kg lachgas en een kg methaan een respectievelijk 298 en 25 keer zo grote bijdrage leveren aan de broeikasgasuitstoot als een kg CO₂. Figuur 1 laat zien dat de totale broeikasgasuitstoot uit de melkveehouderij in de periode 2008-2011 een lichte stijging vertoont en in 2011 15 Mton CO₂-equivalenten bedraagt. De stijging is een gevolg van een toename van de nationale melkproductie. De emissie per kg melk is in de genoemde periode namelijk vrij constant met ongeveer 1,27 kg CO₂-equivalenten per kg melk. De verschillen tussen bedrijven zijn overigens groot: de 5% melkveebedrijven met de laagste uitstoot produceert 1,0 kg CO₂-equivalenten per kg melk of minder, terwijl de 5% bedrijven met de hoogste uitstoot op 1,8 kg of meer zit. Dit geeft dus aan dat er voor een aanzienlijk deel van de bedrijven nog verbetermogelijkheden zijn. In 2011 is ongeveer tweederde deel van de doelstelling om in 2020 uit te komen op een emissie van 13,2 Mton gerealiseerd. Gezien de verwachting dat de nationale melkproductie verder stijgt, met name na afschaffing van de melkquotering in 2015, ligt er nog een forse uitdaging voor de zuivelsector om de 30% reductie doelstelling voor 2020 te realiseren.

Weidegang, resultaten

Het aandeel bedrijven met weidegang daalt gestaag (zie Figuur 2). In 2011 paste 81 procent

van de bedrijven een vorm van weidegang toe. Waar in 2007 nog op 78% van de melkveebedrijven sprake was van minimaal 120 dagen 6 uur per dag weidegang voor melkkoeien, was dit in 2011 teruggelopen tot 66%. Een geleidelijke daling van ongeveer 3% per jaar. Het percentage bedrijven waar geen beweiding plaatsvindt, is toegenomen van 9% in 2007 tot 19% in 2011. Gezien het doel van de Duurzame Zuivelketen om het aandeel bedrijven dat weidegang toepast op het huidige niveau te houden, zal dus een trendbreuk gerealiseerd moeten worden. Steeds meer zuivelverwerkers maken hier ook werk van door bijvoorbeeld het geven van een premie op weidegang. De gegevens in de sectorrapportage zijn gebaseerd op het Bedrijven Informatienet. Inmiddels heeft Duurzame Zuivelketen ook een rapportage opgesteld over 2012 op basis van de gegevens van zuivelondernemingen. Hieruit blijkt dat 81% van de bedrijven een vorm van weidegang toepast en dat ruim 73% van de bedrijven gedurende minimaal 120 dagen 6 uur per dag de melkkoeien laat weiden.

Gebruik nutriënteninstrumenten

Omdat de overheid al beleid heeft als het gaat om de productie en het gebruik van stikstof en fosfaat in meststoffen, heeft de Duurzame Zuivelketen hier geen kwantitatieve doelen voor benoemd. Wel wil de Duurzame Zuivelketen efficiënter gebruik van nutriënten stimuleren en daarom is als indicator het aandeel bedrijven dat gebruik maakt van nutriënteninstrumenten gekozen. Figuur 3 laat zien dat bijna de helft van de BIN-bedrijven (48%) in 2011 gebruik maakte van de Handreiking Bedrijfsspecifieke Excretie (BEX). De handreiking BEX is reeds in 2006 geïntroduceerd als een door de overheid geaccepteerde tool waarmee de melkveehouder kan aantonen dat zijn stikstof- en fosfaatproductie in mest afwijkt

CONCLUSIE

Op basis van de resultaten uit de sectorrapportage werd door de stuurgroep van de Duurzame Zuivelketen geconcludeerd dat de zuivelsector goed op weg is qua duurzaamheid, maar dat er nog flinke stappen zijn te gaan. De stuurgroep gaat de resultaten tevens gebruiken om doelen te herijken, verduidelijken en/of aanscherpen.